

v neko mehko, nekoliko sentimentalno-svetožalno, pa bolj v Prešernovo istinito, kot Stritarjevo umetno narejeno. Prav ta resničnost mehkega čuvstvovanja bo tudi vzrok, da se brzkone nobena nagrobnica še ni večkrat pela kot njegov: »Blagor mu«, ki vselej najbolje učinkuje in je vedno primerna in lepa, rekel bi, nova. Tudi »Glasbena Matica« je skladatelj ž njo spremila v grob. Jenko se je znal nasloniti na že dane glasbene opore bodisi pri nas, bodisi v Srbiji, zato se je njegovih skladb vse oprijelo: glasbeniki in ljudstvo.

Osebnost je bil Jenko miren, ljubezniv značaj, ki se izlepa ni razburil; poglavitna lastnost njegovega značaja je bila skromnost: skromen v stanovanju, skromen v besedi, v življenju, obleki, hoji, sploh v vsej zunanjosti. S svojimi lepimi, velikimi uspehi ni silil v ospredje; če je govor nanje nanesel, je stvarino narkratko obdelal in obrnil besedo drugam. Navzkriž smo si prišli včasih le glede najvažnejših in najvišjih kulturnih vprašanj, pa le bolj akademično, brez strastnega prerekanja, čeprav smo stali na popolnoma različnem stališču.

Še eno izredno dejstvo naj mi bo dovoljeno omeniti: Jenko je bil eden tistih redkih slovenskih umetnikov, ki mu umetnost ni nosila le duševnega, ampak tudi dovolj materialnega uspeha; eden tistih redkih, srečnih, za katere ne velja Prešernova beseda:

Step je, kdor se s petjem ukvarja.

Dr. Fr. Kimovec.

Naše slike.

Zaradi težavnih poštne zvez z Italijo nam ni bilo takoj v prvi številki »Dom in Sveta« mogoče pričeti s slikami iz italijanske renesanse, kakor smo obljubili. Priobčujemo tedaj druge, pa nič manj zanimive priloge. Nekaterim našim naročnikom se naše slike morda zdé le preveč neaktualne, nekam »preakademične«; hoteli bi takih, ki govore o današnjem dnevu, o velikem boju, ki ga bojujejo narodi. In vendar ne škoduje, če govori »Dom in Svet« v splošnem hrupu vsaj s svojimi slikami mirni govor preteklosti, če skuša tudi v tem času nemoteno vršiti svojo pravo nalogo, kolikor mu je mogoče. Mislimo, da storimo bolje, če se ubranimo povodnji aktualnih fotografij in risb, ki preplavljajo mnoge liste, tednike in dnevnike, in katerih enakomerna aktualnost postaja že neaktualna; marsikomu bo le dobro delo, če mu odpočije oko, trudno dnevnih grozot, na miroljubnem delu velikih mojstrov.

Albrecht Dürer (1471—1528): Sv. Trije kralji.

Kljub obilici prikazni na tej sliki, oseb in predmetov, je nje prvi vtis vendar zelo jasen; glavni prizor in vsa okolica je lahko pregledna in se nam takoj vtisne v spomin. Vzrok je velika kompozitorska enotnost te slike.

Že prva skupina, Mati božja z Detetom in kleččim Kraljem, tvori celoto zase, trdno sklenjeno v trikotniku, ki gre preko hrbta Device in Kralja in se končuje v kelihu zadaj stoječega Kralja. Enako nerazdružljivo celoto tvori cela osprednja skupina: zopet trikotniški lik, ki raste iz obeh spodnjih kotov slike in čigar vrh tvori osrednje drevo v ozadju. Ta sistem črt se slednjič še enkrat v velikem ponavlja v celotni kompoziciji, naznačen na desni v strmo naraščajoči pokrajini in na levi s krepko poudarjeno poševno črto

strešne deske. Trdnost daje tej kompoziciji križajočih se črt idealna navpičnica stoječega Kralja. Motiv trikotnika se ponavlja na sliki v malem še nešteto krat, kakor bo pazljivi gledalec lahko videl. — Ta kompozitorska doslednost je vzrok, da je slika tako jasna in pregledna; vse je v odnosu med seboj in ničesar ni mogoče odstraniti, da se ne poruši notranja urejenost. Na prvi pogled se dozdeva, kakor bi desni, zamorski Kralj motil enotnost, simetričnost glavnega prizora, pa si ga je treba samo zakriti, da se prepričamo, kako slika brez njega takoj izgubi svoje notranje ravnovesje; in isto smemo trditi ne le o vseh osebah, temuč tudi o skoro vseh predmetih. Te umetnosti kompozicije se je Dürer naučil od Italijanov, le da jo je na sebi lasten način še razširil in izpopolnil.

Slika deluje religiozno na sprejemljivega gledalca. Kako nežno je razmerje med starim, kleččim Kraljem in božjim Detetom, kako sta obraza obeh zadaj stoječih polna občudovanja in iskrene vdanosti! Vendar pa je doba renesanse kakor v Italiji tako tudi v Nemčiji doba realizma, doba teženja po aдекватnem izražanju stvari, kakršne so; tak čas ljubi stvarnost ter ne idealizira čez mero. Isto vidimo pri Dürerju. Stoječi Kralj je v slavnostni opravi nemškega kneza in nosi dolge lase, kakor jih je nosil Dürer sam, Mati božja je nemška meščanka s tipičnim ovalnim obrazom, okroglih, temnih oči in nizkega čela, kakršne je Dürer vedno slikal, božje Dete se nič ne zaveda slovesnosti trenutka in radovedno sega po dragocenem darilu, ki mu ga je prinesel Kralj; v ozadju skalovita pokrajina s srednjeveškim nemškim gradom ter dvorišče, na katerem se gibljejo viteški oprode, spremstvo Kraljev; borni hlev se je izpremenil v pravo grajsko razvalino, naslikano, rekel bi skoro, »po naravi«, z vsemi mnogovrstnimi podrobnostmi.

Z eno besedo: Duh renesanse, realizma, kakor smo ga označili v prvi številki našega lanskega letnika, ustvarja v Nemčiji isto, kar je ustvaril v Italiji, izpreminjajoč po krajevni potrebi le postranske posameznosti, v glavnem pa težeč povsod za istim.

Hans Holbein (1497—1543): Henrik VIII.

Da je res tako, nas uči portret Henrika VIII., katerega splošno pripisujejo Hansu Holbeinu, dasi ni popolnoma gotovo, ali je njegovo delo. Holbein je bil Dürerjev sodobnik; zanimivo je opazovati, da se duh istega časa razodeva v portretu prav tako očitno, kakor se je razodel v religiozni sliki Dürerjevi.

Zopet zanima umetnika v prvi vrsti prikazen kot taka. Obraz mogočnega, krutega vladarja je naslikan z vso resničnostjo, brez olepšave in idealiziranja; izraz pohotnosti, napuha in samovolje je podan brez zadržka; če se človek zagleda v te oči, zalite z maščobo lic, se mu zazdi, da se mu zvijačno smehljajo. Nič manj, če ne več pozornosti ima slikar za obleko nego za obraz, zaradi katerega je bila slika izdelana. Ves bogati sijaj kraljevske obleke je izvršen s skrajno natančnostjo, vsaka malenkost, najneznatnejši okras je izdelan do zadnje pičice. V bogastvu zlata, dragih kamenov, hermelina, brokata in žameta izginja glavna stvar, oseba sama; Holbein ni imel nič manj skrbnega dela s čudovitim ročajem kraljevega meča nego z njegovim obrazom in se najbrže tudi ni manj zanimal zanj.

Ta ljubezen za predmet brez ozira na njegovo duševno vsebino se je morala končati z naturalizmom.

Moral je priti čas, ki so bili vsi predmeti v slikarjevih očeh enakovredni, ko je vsakdanje in grdo dobilo v umetnosti isto pravico do obstanka, ki so jo imeli prej le nekateri predmeti.

To nam priča portret »Čarovnice iz Haarlema«, takozvane Hille Bobbe.

Frans Hals (ca. 1580—1666): Hille Bobbe.

Na tem portretu, nastalem kakih sto let po prejšnjem, vidimo, da se je ta razvoj v naturalizem že izvršil. Hille Bobbe sedi pri veliki meri vina in se odurno smeje kvanti, ki jo je zaklical nekdo od desne; na rami se ji šopiri sova, njen simbol. Prav tako, kakor je zanimal Holbeina blesk in kras Henrikove oprave, zanima Halsa prikazen te zle ženske, nje sirovi obraz, posvaljkana obleka in vsa nje nemarna zunanost. Izginila je vsa patetičnost, slovesnost.

Obenem vidimo čudovito izpremembo v slikarski tehniki. Slika je taka, da bi jo bilo prav lahko zamenjati s kakim modernim portretom; le glava ženske je taka, da ne more utajiti svojega nizozemskega pokolenja, ves način slikanja v naglih, sigurnih udarcih čopiča pa je impresionističen in po svoje modern. Tudi kompozicija je mnogo prostejša; strogo simetričnost je zamenjala svobodna diagonala.

Robert Basilici: Prednica.

Zaradi nasprotja prinašamo to sliko sodobnega, še precej neznanega italijanskega slikarja. Tu je umetniško hotenje že čisto drugo. Ves poudarek je v izrazu obličja, zunanosti so opuščene, samo še sklenjene roke se prikažejo spodaj iz praznote — prav modern domislek! — zopet zaradi značaja, ki ga izražajo, ne zaradi sebe samih.

I. C.

Književnik v vojski.

Prejeli smo naslednje zanimivo pismo:

»Ali se čudiš, da sem doma? Po štirih mesecih zelo težkega časa sem opešal in prišel domov, iskat boljše postelje, boljše hrane in civilnih ljudi. Doma sem šele videl, da sem se okrepil in utrdil tam zunaj in da morem v zameno za boljšo posteljo, boljšo hrano in civilne ljudi dati lepega zdravja, širje obzornosti misli ter ta in oni migljaj k resničnejšemu, globljemu spoznanju in cenjenju življenja.

Ej, koliko sem izkusil in kako strašno lepo je bilo vse to! Vojska je velik ventil, skozi katerega se izlije smrad in gniloba stoletja. Ljudje sami spoznajo, da ne pojde več naprej, da je blata in brozge že previsoko, zrak prepoln kužne zlobe in zatohle ničvrednosti, in si sami odpró tak ventil.

V eni izmed oktobrskih števil »Naroda« je bil podlistek, v katerem Dostojevski hvali vojsko. Vse, kar stoji tam, je res. Škoda, da se ljudje dandanašnji ne dajo več potolažiti. Tudi žalost je postala bolezen, ki sama sebi koplje rov skozi celice telesa in brizga strup v kri: ali v zdanjem času še nisi naletel na človeka, ki je takorekoč po poklicu žalosten? Stranke so potihnile, veliki tekmeči so si segli v lase. Zato treba biti v velikem stilu žalosten. Oj, kako je vse to majhno, pritlikavo, kako so taki obrazi brezpomembni preostanki iz predbojnega časa! Ne morem ti dopovedati, kako mene vojna krepi. Daje mi zavest, da se veselo prenavljajo vrednote, da ugašajo vse tiste luči, s katerimi so ožarjali veliki lažnjivci in goljufi vse stvari, da te stvari zdaj dobivajo svojo lastno luč, njim samim določeno in da ima zdaj v teh lučih svet čisto drugačen obraz kakor prej. Kako je vse to tolažilno! Zaprite srca bolj od duri, zakaj goljufija hodi po svetu, sem si prej pridigoval več nego enkrat. Zdaj oprezno in počasi odpiram tudi srce in diham nov zrak, ki veje pod nebom. Mogoče sem prenašel, segam v nekaj, kar še ni gotovo pod božjo roko, in sem takorekoč snob, a slutnja je prejasna: Čemu se je Dostojevskemu razvedrilo čelo? To mnogo pomeni, spričo možnosti človeške zmote vsaj nekaj, in nekaj je nekaj.

In najsi je malenkostna moja opora, vsakemu oporekanju kljubujem kakor snopom onih krogel, ki so letele name. To ti je lepo, vidiš, in to se ne dá potlačiti z blaziranim smehljanjem. Blaziranci so zdaj doigrali. Tuintam gleda še kateri iz teme kavaren skozi monokel svoje enooke pameti, a tudi to že pomeni končanje. Tihi so, poparjeni in tiho in vdano čakajo sodbe.

Tu ti pošiljam dvoje Povestic; napisal sem doma. To veš, da v vojski ne bom pisal. Meni je »Dom in Svet« pri srcu bolj nego ti. Če se ta list reši preko povodnji prihodnjega leta — do ust bo sežala voda — bo glasnik novega roda, o tem sem prepričan. Zato treba skrbeti, da ne izostane in se ne izgubi.

Iskreno pozdravi vse, ki so z nami! Tvoj

S. M.«

